

Lätt om odling

Nr 48 • Bladkantnag av örönvivlar

Under senare år har bladkantnag, framför allt på syren, Syringa vulgaris och liguster, Ligustrum vulgare, uppmärksammats av trädgårdsodlare. Det här är prydnadsbuskar som inte tidigare drabbats av den här typen av skador. Bladkantnagen kan liknas vid klippta märken i bladkanterna och är typiska för örönvivlar, släktena Otiorhynchus och Dodecastichus.

Bladkantnag på syren. Foto: Rana Anderson

Text: Rana Anderson

Koloniträdgårdsförbundet

Åsögatan 140, 116 32 Stockholm 08-558 832 80 www.kolonil.org

Framför allt i de sydvästra delarna av Sverige har den här typen av skador blivit allt vanligare och det har konstaterats att nya örönvivelarter har etablerat sig i Sverige. Den främsta spridningsvägen för dessa djur är med människans hjälp, via en ökad handel med växter och ett ökat resande över världen. I Sveriges närområde finns flera fynd av nya örönvivelarter och vi kan förvänta oss att de sprider sig hit också.

Örönvivelarna, släktena *Otiorhynchus* och *Dodecastichus*, är små skalbaggar ca 4-12 mm långa beroende på art. De har ett karaktäristiskt snyte och knäböjda antenner, fästade i en örönformad grop på ovansidan av snytet – därav namnet. Alla örönvivelar har sammanväxta täckvingar, vilket innebär att de saknar flygförmåga och endast kan ta sig fram genom att krypa långsamt på marken eller uppe i bladverket. De sprids till nya områden med människans hjälp,

Otiorhynchus smreczynskii.
Foto: Christoffer Fägerström

Dodecastichus inflatus.

Foto: Christoffer Fägerström

ofta med växtmaterial, gömda i jorden. Hos ett flertal av vivelarterna finns enbart honor och de förökar sig partenogenetiskt, dvs att äggen inte är befruktade utan kan kläckas till larver ändå. Varje hona lägger flera hundra ägg. Det innebär att endast ett djur behövs för att börja bygga upp en helt ny population. Örönvivelarna har fyra stadier; ägg, larv, puppa och vuxen, ibland förekommer även ett förpuppstadium. Larverna är små, 2-12 mm långa beroende på art, ljusa med en mörk huvudkapsel och vissa arter har färgad borst. De är krumböjda och fotlösa, vilket gör att de har svårt att förflytta sig. Örönvivelarverna hittar man djupt ner i jorden där de är skyddade från fiender. De flesta arterna är nattaktiva och de vuxna vivelarna gömmer sig i jorden under dagtid, men kommer fram när det blivit helt mörkt ute då de kryper upp på växterna för att äta.

De vuxna örönvivelarnas föda är blad, knoppar, bark och unga skott medan larverna livnär sig på växternas rötter. Örönvivelarna är oftast

inte specialiserade på ett visst växtslag utan de är pga av sin avsaknad av flygförmåga hänvisade till att leva och äta där de är födda. I trädgårdar kan flera olika sorters prydnadsväxter angripas i närheten av varandra, såsom kornell *Cornus* och hortensia *Hydrangea* även om många av de nya arterna verkar föredra syrén och liguster.

I Sverige finns flera inhemska arter av örönvivar *Otiorhynchus* och *Dodecastichus*, vilka är kända skadegörare på olika ört- och vedartade trädgårdsväxter. Två nya arter har nu etablerat sig, *Otiorhynchus smreczynskii* och *Dodecastichus inflatus*.

Bladkantgnag är typiska spår efter örönvivar och ser olika ut beroende på vivelart och växtstruktur. Gnagsmärkena kan vara kantiga eller rundade och ibland formade som en liten krok. Ofta blir gnagen finare i ett tunt blad.

Vid stora angrepp påverkas inte bara utseendet på växten utan även växtens kondition, men det är inte troligt att växten dör av bladkant-

gnagen. Det största problemet är de skador larverna orsakar på rötterna, vilket leder till kraftigt nedsatta plantor och därmed en större mottaglighet för andra växtskadegörare. Tillsammans orsakar till slut dessa skador växtens död.

Vad kan vi då göra åt problemet? De viktigaste åtgärderna är att förebygga genom att bli noggrannare vid införskaffning av nya växter, oavsett om vi köper dem eller byter med någon. Att kontrollera rotsystemet, samt att spola av jorden kring rötterna är det effektivaste sättet att minska spridningen av dessa skadegörare. Viktigt är också att ge våra växter optimala förhållanden så att de bättre kan klara av mindre angrepp.

Om man har försäkrat sig om att det är örönvivar man har att göra med, kan de jordlevande larverna bekämpas med hjälp av insektsparasitära nematoder. Nematoderna vattnas ut då unga larver finns i jorden, vilket innebär under sommarmånaderna. Temperaturen måste vara över 14°C och behandlingen

Detaljstudie bladkantgnag på syrén till vänster och liguster till höger

De finare gnagskadorna är orsakade av *Otiorhynchus smreczynskii* och de lite grövre av *Dodecastichus inflatus*.

Teckning: Rana Anderson

ska inte ske i solljus, då nematoder-
na är känsliga för UV-strålning. Be-
kämpning med nematoder är inte
så beprövat på friland för vedartade
prydnadsväxter men används i
plantskolornas krukodlingar med
bra resultat.

Om angreppen uppmärksammas
på ett tidigt stadium kan man prova
med insamling eller fångstfällor för
vuxna öronvivelarna. Insamling
måste göras nattetid, då öronvivel-
arna är aktiva, genom att breda ut
ett lakan under buskarna och skaka
ner vivelarna från bladverket. Fäl-
lorna kan vara burkar, vilka grävs

ner i jorden med kanten vid ytan så
att vivelarna ramlar ner i dem då de
kryper över jordytan. Vivelarna kan
sedan oskadliggöras genom att man
lägger dem i sprit.

Genom att öka medvetenheten
och kunskapen om öronvivelarna
kan vi minska deras spridning, men
det är svårt att stoppa dem helt. Vi
kommer med all säkerhet att få in
fler arter i Sverige.

Referens: Anderson, R. 2009. Vivel-
lar på prydnadsväxter – nya arter
eller förändringar i födopreferen-
ser? <http://stud.epsilon.slu.se/831/>

Bladkantgnag på liguster. Foto: Rana Anderson

Koloniträdgårdsförbundet

Åsögatan 14B, 116 32 Stockholm 08-553 630 80 www.koloni.org